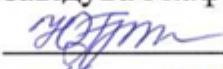

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Допускається до захисту
завідувач кафедри менеджменту
 професор Ю. С. Гринчук
« 16 » червня 2025 року

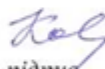
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПрАТ «ЕЛОПАК-ФАСТІВ»)

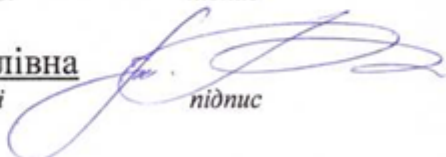
Виконав: Снігур Олександра Андріївна
прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Керівник: доцент Коваль Надія Володимирівна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Рецензент: доцент Арбузова Тетяна Василівна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Я, Снігур Олександра Андріївна, засвідчую, що кваліфікаційну роботу бакалавра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Затверджую
Гарант ОПП «Менеджмент»
Rel доцент Н. В. Коваль
«23» квітня 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувачі
Снігур Олександрі Андріївні

Тема: Управління фінансовими ресурсами підприємства (за матеріалами ПрАТ «Елопак-Фастів»)

Перелік питань, що розробляються в роботі: розкрити теоретико-методичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства; проаналізувати особливості управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів»; обґрунтувати напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів».

Вихідні дані: результати спостереження, дані управлінської та фінансової звітності ПрАТ «Елопак-Фастів», праці вітчизняних й зарубіжних вчених та фахівців з проблеми дослідження, публікації у періодичних виданнях, інформаційні ресурси мережі Internet та аналітичні матеріали компанії YouControl.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	квітень - травень 2024	<i>виконано</i>
Теоретико-методична частина	вересень - грудень 2024	<i>виконано</i>
Аналітична частина	січень - лютий 2025	<i>виконано</i>
Рекомендаційна частина	березень - квітень 2025	<i>виконано</i>
Оформлення роботи	травень 2025	<i>виконано</i>
Перевірка на плагіат	травень 2025	<i>виконано</i>
Попередній розгляд на кафедрі	травень 2025	<i>виконано</i>
Подання на рецензування	травень 2025	<i>виконано</i>

Керівник кваліфікаційної роботи

Rel
(підпис)

доцент Н. В. Коваль

Здобувач

Снігур
(підпис)

О. А. Снігур

Дата отримання завдання «23» квітня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Снігур О. А.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

(за матеріалами ПрАТ «Елопак-Фастів»)

Досліджено сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів управління фінансовими ресурсами підприємства.

Використано методи: групування та узагальнення, статистико-економічний (динамічний, структурний, індексний аналіз), графічний, спостереження, аналізу, синтезу; процесний та системний підходи.

Проаналізовано особливості та ефективність управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» з застосуванням горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу. З'ясовано, що загальний обсяг ресурсів для фінансування виробничо-господарської діяльності та ефективність їх використання зменшилась, протягом досліджуваного періоду підприємство не дотримувалось «золотого правила економіки», проте воно здатне відповідати за своїми фінансовими зобов'язаннями та незалежне від позикового капіталу.

Доведено, що ПрАТ «Елопак-Фастів» нині недоцільно залучати додаткові позикові кошти. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах воєнного стану має спрямовуватись на подолання ризиків та загроз, які негативно впливають на формування й використання такого джерела фінансування, як чистий прибуток.

На основі аналізу динаміки складу й структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Елопак-Фастів» обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення управління нею.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить 42 сторінки комп'ютерного тексту, 17 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел із 34 найменувань, 4 додатки.

Ключові слова: фінансові ресурси, формування, розподіл, використання, управління, ефективність.

ANNOTATION

Snihur O. A.

MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE FINANSIAL RESOURCES

(based on the materials of “Elopak-Fastiv” PJSC)

The thesis studies a set of theoretical-methodological and practical aspects of managing the financial resources of an enterprise.

It uses the following methods: grouping and generalization, statistical-economic (dynamic, structural, and index analysis), graphical, observational, analytical, synthetic; process- and system-driven approaches.

The thesis analyses the features and effectiveness of financial resource management at “Elopak-Fastiv” PJSC using horizontal, vertical, and ratio analysis. It finds that the overall volume of resources for financing production and economic activity and their effective use has decreased; during the study period, the enterprise did not adhere to the "golden rule of economics", but it remains solvent and independent from borrowed capital.

It substantiates that it is currently not advisable for “Elopak-Fastiv” PJSC to attract additional borrowed funds. Financial resource management under martial law should focus on overcoming risks and threats that negatively impact the formation and use of financing sources such as net profit.

Based on the analysis of the composition and structure dynamics of accounts receivable at “Elopak-Fastiv” PJSC, the thesis provides further recommendations for improving its management.

The bachelor’s qualification thesis contains 42 pages of computer-typed text, 17 tables, 8 figures, a list of 34 references, and 4 appendices.

Keywords: financial resources, formation, distribution, utilization, management, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПрАТ «ЕЛОПАК-ФАСТІВ».....	19
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «Елопак-Фастів»	19
2.2. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства.....	25
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПрАТ «ЕЛОПАК-ФАСТІВ».....	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах воєнного стану та кризи в економіці України, проявами якої є інфляційні процеси, коливання валютних курсів, високі кредитні ставки, зниження купівельної платоспроможності населення, погіршення платіжної дисципліни суб'єктів господарювання, перед вітчизняними підприємствами постала проблема дефіциту фінансових ресурсів як ключового виду ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності. Тому нині головним завданням суб'єктів господарювання є раціональне використання наявних фінансових ресурсів та додаткове залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Вирішити це завдання можливо за наявності на підприємствах ефективного механізму управління фінансовими ресурсами [1; 2, с. 34]. Ґрунтовне вивчення систем управління фінансовими ресурсами є актуальним для досягнення таких цілей: уникнення банкрутства та виживання підприємства в складних економічних умовах; зростання виробництва, продажів, скорочення витрат та збільшення прибутку; зростання економічного потенціалу та підвищення ринкової вартості компанії [3, с. 179].

Зазначене вище підтверджує актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи та важливість досліджень щодо управління фінансовими ресурсами підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних аспектів управління фінансовими ресурсами підприємства, а також обґрунтування напрямів його удосконалення в ПрАТ «Елопак-Фастів».

В процесі досягнення мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- досліджено теоретико-методичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства;
- надано організаційно-економічну характеристику ПрАТ «Елопак-Фастів»;
- проаналізовано особливості управління фінансовими ресурсами підприємства;

- обґрунтовано основні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів».

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів управління фінансовими ресурсами підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів».

Методи дослідження. У процесі дослідження використано системний підхід до вивчення положень економічної науки щодо управління фінансовими ресурсами підприємства; методи групування та узагальнення для систематизації підходів науковців до трактування сутності категорій «фінансові ресурси підприємств» та «управління фінансовими ресурсами»; статистико-економічний (динамічний, структурний, індексний аналіз) та графічний методи; методи спостереження, аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення, абстрактно-логічний; процесний підхід – для опису послідовності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Інформаційну базу дослідження складають результати спостереження, дані управлінської та фінансової звітності ПрАТ «Елопак-Фастів», праці вітчизняних й зарубіжних вчених та фахівців з проблеми дослідження, публікації у періодичних виданнях, інформаційні ресурси мережі Internet та аналітичні матеріали компанії YouControl.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти «Молодь – аграрній науці і виробництву. Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту» (м. Біла Церква, БНАУ, 23 квітня 2025 р.) (додаток А).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел (34 найменування), 1 додатку. Текстова частина містить 42 сторінки комп'ютерного тексту, ілюстрованого 17 таблицями та 8 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Як стверджують науковці, «фінансові ресурси підприємств за своїм визначенням є складною економічною категорією, і погляди українських та зарубіжних авторів, які досліджували їх економічну сутність, суттєво відрізняються» [2, с. 35]. Це підтверджують дані таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи науковців до тлумачення категорії

«фінансові ресурси підприємств»

Автор, джерело	Тлумачення категорії «фінансові ресурси підприємства»
Адамів М. Є., Ганас В. С. [1]	загальна сума власного, позиченого й залученого капіталу, що використовується підприємствами для формування їх активів і здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку
Кліманський А. Г. [4]	кошти, які або належать підприємствам, або перебувають у їхньому розпорядженні, та призначені для полегшення процесу простого чи розширеного відтворення або для задоволення соціальних потреб колективу; ресурси, необхідні для функціонування, зростання та розширення бізнесу, які надходять з різних джерел, таких як власний капітал, позикові кошти та інвестиції
Бугас В.В., Коваль А.А. [5, с. 33]; Герман М. [3, с.176]	кошти, які можуть бути спрямовані на виконання визначених завдань відповідно до певного плану і дозволяють отримати бажаний економічний результат
Рамський А.Ю., Васечко Л. І., Пожар А. С. [2]	сума всіх грошових коштів, якими володіє підприємство на певну дату, сформованих за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел, що є основним виробничим фактором разом з іншими виробничими ресурсами – матеріальними, трудовими тощо
Румик І., Плетенецька С., Царенок О. [6]	грошові кошти, які акумулюються у фондах цільового призначення для здійснення певних витрат
Соляник Л. Г., Цуркан І. М., Сорокіна І. Р. [7]	грошові кошти, які акумулюються в фондах цільового призначення для здійснення певних витрат; грошові кошти, які можуть бути як власними, так і залученими, якими підприємство може розпоряджатися в повному обсязі і витратити їх для виконання та фінансування поточних витрат і фінансових зобов'язань.
Томашевська А.В., Жук О. І. [8, с. 61]	сукупність коштів у фондовій, нефондовій або матеріальній формі, що призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення поточних витрат і витрат на забезпечення розширеного відтворення; є матеріальним вираженням фінансових відносин на рівні суб'єктів господарської діяльності

Джерело: складено автором

На нашу думку, найбільш точним та повним є визначення Адамів М. Є. та Ганас В. С.

Склад фінансових ресурсів підприємства представлено на рис. 1.1. Він визначається джерелами їх надходження.

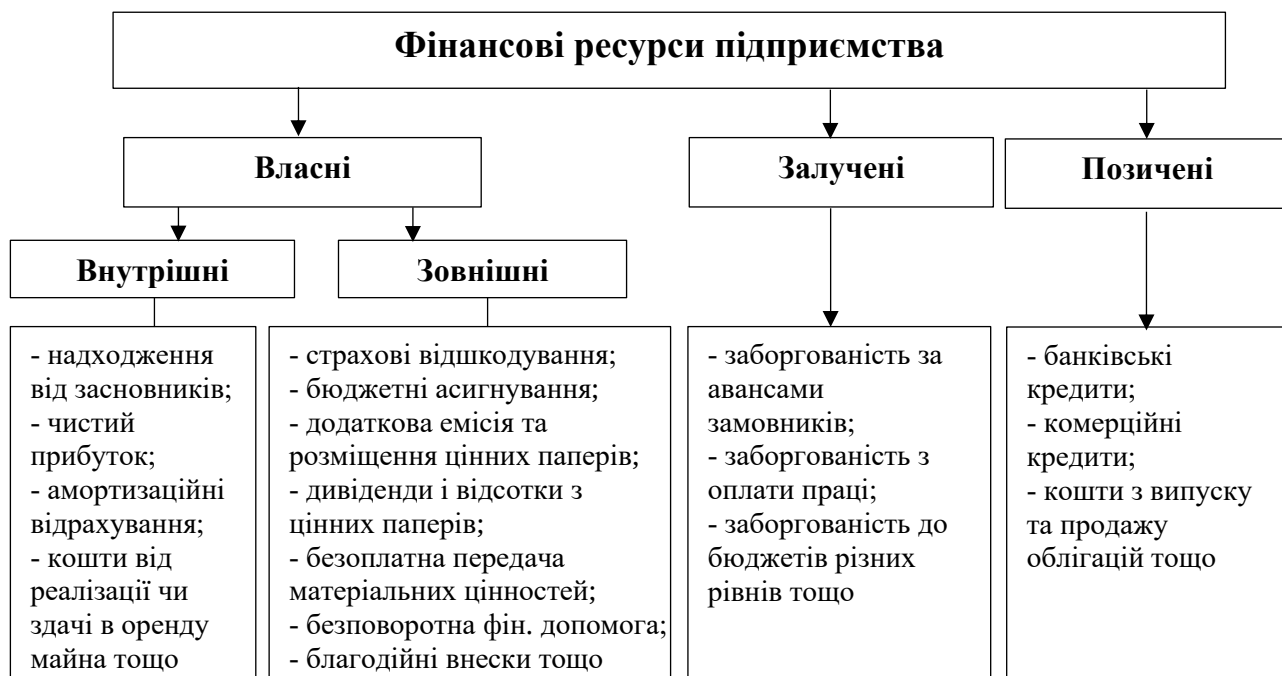

Рис. 1.1. Склад фінансових ресурсів підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2, с. 39-40; 4; 7; 8, с. 64].

Фінансові ресурси підприємства виконують такі функції: забезпечують процес створення бізнесу; формування ресурсного потенціалу; безперервність операційного процесу; виконання фінансових зобов'язань; фінансову стійкість, платоспроможність, ефективність господарської діяльності та конкурентоспроможність підприємства [2, с. 36; 8; 4; 6, с. 11-12; 3, с. 176].

Склад та структура фінансових ресурсів, їхні обсяги залежать від організаційно-правової форми та розміру підприємства, виду його діяльності, обсягів виробництва [6, с. 11]. Обсяг фінансових ресурсів визначає можливості підприємства у здійсненні реальних та фінансових інвестицій, збільшенні оборотних активів, забезпеченні соціальних потреб тощо [2, с. 36].

З метою оптимізації управління фінансовими ресурсами використовують їх класифікацію (рис. 1.2), яка допомагає фінансовим менеджерам зрозуміти

джерела походження ресурсів, проаналізувати напрями їх розподілу та виявити резерви для підвищення ефективності управління ними [2, с. 37].

Рис. 1.2. Класифікація фінансових ресурсів підприємства

Джерело: розроблено автором за [2, с. 39; 5, с. 33].

Основні напрями використання коштів підприємства: поточні витрати на виробництво і реалізацію (товарів, робіт, послуг); виконання фінансових зобов'язань (сплата податків до бюджету; погашення кредитів та сплата відсотків за ними; страхові внески тощо); інвестування в оборотні активи та збільшення обсягів виробництва; реінвестиції (розширення, модернізація технологій виробництва); інвестування в НДДКР, придбання нематеріальних

активів; інвестування в цінні папери інших суб'єктів господарювання (акції, облігації); задоволення соціальних потреб; створення резервів тощо [2, с. 40; 9].

Проаналізувавши підходи науковців до тлумачення поняття «управління фінансовими ресурсами підприємства» (табл. 1.2), вважаємо, що найбільш точне визначення надано Адамів М. Є. та Ганас В. С.

Таблиця 1.2

**Підходи науковців до тлумачення поняття
«управління фінансовими ресурсами підприємства»**

Автор, джерело	Тлумачення поняття «управління фінансовими ресурсами підприємства»
Адамів М. Є., Ганас В. С. [1]	цілеспрямована діяльність, яка передбачає ідентифікацію, оптимальне накопичення та ефективне використання власних, залучених і позичених фінансових ресурсів для забезпечення потреб виробничо-господарської діяльності підприємства та позитивного й стабільного фінансового стану
Шаповал О.А. [10, с. 151]	діяльність, що має вплив на створення фінансових активів та керівництво грошовими коштами, які є в наявності у суб'єктів ведення бізнес процесів
Антонюк О. І. [11]	система цілеспрямованих способів, методів, операцій, важелів, а також вплив на різні види фінансових ресурсів для того, щоб досягти необхідного результату
Ромашко О. М., Бариляк В. О. [12, с. 181]	система інструментів, методів, форм розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із процесами формування, розподілу й використання фінансових ресурсів для досягнення стійкого фінансового стану й ефективної діяльності підприємства
Ліснічук О. А., Добродзій Д. В. [13, с. 96]	система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним формуванням фінансових ресурсів з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного їх використання у різних видах господарської діяльності підприємства; сукупність взаємопов'язаних елементів: суб'єкта (фінансові менеджери), об'єкта (фінансові потоки), мети (створення ресурсної бази з відповідних джерел та забезпечення ефективного використання сформованих ресурсів) і методів та інструментів її реалізації
Гудзь О. Є., Стецюк П. А. [14, с. 333]	система, що включає принципи, методи, прийоми та інструменти, за допомогою яких здійснюється організація та регулювання їхнього руху відповідно до дії об'єктивних економічних законів, вимог законодавчо-нормативних актів та економічних інтересів власників підприємств

Джерело: складено автором

Основні завдання управління фінансовими ресурсами підприємства: 1) забезпечення достатності фінансових ресурсів для безперервної господарської діяльності; 2) залучення фінансових ресурсів на найвигідніших умовах; 3) максимально ефективного використання наявних ресурсів; 4) забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; 5) мінімізація

фінансового ризику, пов'язаного з використанням різних видів фінансових ресурсів [8, с. 64; 3, с. 179; 13, с. 96].

Ефективне управління фінансовими ресурсами здійснюється в межах спеціального механізму, який складається з сукупності взаємопов'язаних елементів, охарактеризованих в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Складові механізму управління фінансовими ресурсами підприємства

Складова	Характеристика
Об'єкт	фінансові відносини, що складаються в процесі здійснення господарської діяльності; фінансові потоки підприємства
Суб'єкти	фінансова служба підприємства або керівник чи керівники суб'єктів малого підприємництва, які приймають управлінські рішення стосовно формування чи використання фінансових ресурсів
Мета	забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів у кожний конкретний період часу відповідно до напрямів його діяльності; раціональне використання фінансових ресурсів; максимізація прибутку та забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства
Завдання	визначення оптимальної структури фінансових ресурсів; забезпечення мінімізації вартості залученого капіталу; оптимізація розподілу сформованих фінансових ресурсів за напрямками діяльності; забезпечення максимально ефективного їх використання з метою отримання найкращих фінансових результатів (фінансової стійкості, платоспроможності та фінансової безпеки підприємства)
Принципи – загальні правила управління	дотримання правових та законодавчих норм; безперервності, системності, комплексності, оперативності фінансового управління; оптимального вибору джерел фінансування; мінімізації можливих ризиків
Функції	збільшення та прискорення формування вхідних грошових потоків підприємства; оптимізація формування вихідних грошових потоків підприємства в часі; прогнозування та планування резерву ліквідності; зменшення фінансових ризиків
Методи – способи впливу на об'єкт управління	прогнозування, планування, кредитування, оптимізація оподаткування, страхування, фінансові санкції, нарахування амортизаційних відрахувань, одержання основних засобів у лізинг
Фінансові важелі – набір показників, через які суб'єкт управління впливає на об'єкт	поділяються: за напрямом дії – на стимули, санкції; за видами – на норми й нормативи; за методологічними засадами – на умови і принципи формування доходів, фондів і нагромаджень, порядок здійснення витрат, умови і принципи фінансування і кредитування прибутку, доходи, амортизаційні відрахування, фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендна плата, процентні ставки за позиками, депозитами, облігаціями, пайові внески, внески до статутного капіталу, портфельні інвестиції, дивіденди
Інструменти	1) управління формуванням фінансових ресурсів (управління розподілом прибутку (доходів), амортизаційна та емісійна політика,

	управління залученням банківських кредитів, дебіторською заборгованістю та фінансовими ризиками); 2) управління внутрішнім оборотом фінансових ресурсів (аналіз і планування фінансових ресурсів, бюджетування, оцінка активів, інформаційне забезпечення, система фінансових нормативів та регламентів, регулювання і стимулювання обігу фінансових ресурсів); 3) управління розподілом фінансових ресурсів (фінансування операційної та інвестиційної діяльності, кредитування контрагентів, безоплатне та благодійне фінансування підприємства та розміщення тимчасово вільних ресурсів через використання фінансових інструментів)
Забезпечення управління	правове (законодавчі акти, постанови, накази, інші правові документи органів управління), нормативне (інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, роз'яснення), інформаційне (економічна, комерційна, фінансова й інша інформація), організаційно-управлінське, методологічне, кадрове, технічне забезпечення
Фінансові індикатори	платоспроможність, ділова активність, ліквідність, бюджетний дефіцит, пропозиція грошей, реальна ставка відсотка, інфляція, реальний обмінний курс, внутрішній борг
Методи досліджень	аналіз і синтез; індукція; дедукція; метод асоціацій та аналогій; інтуїтивний метод

Джерело: доповнено та уточнено [12, с. 181-183] на основі [15, с. 29-30; 10, с. 152-153; 2, с. 36; 25; 16; 17; 11].

Управління фінансовими ресурсами здійснюється в трьох основних напрямках:

1) загальна оцінка активів підприємства, аналіз джерел їх фінансування та планування майнового і фінансового стану підприємства;

2) управління формуванням фінансових ресурсів, в основу якого покладена концепція їх структури, яка передбачає оптимізацію співвідношення часток боргового фінансування і власних коштів, пошук достатньої кількості джерел фінансових ресурсів та вибір конкретних фінансових інструментів для їх залучення;

3) управління функціонуванням або використанням фінансових ресурсів, що передбачає прийняття рішень щодо їх оптимального розподілу (визначення напрямів фінансування та формування раціональної структури засобів підприємства) та ефективного використання [6, с. 11; 13, с. 96; 10, с. 153].

Обирати інструментарій управління фінансовими ресурсами необхідно після детального аналізу поточного фінансового-економічного стану суб'єкта господарювання (рис. 1.3).

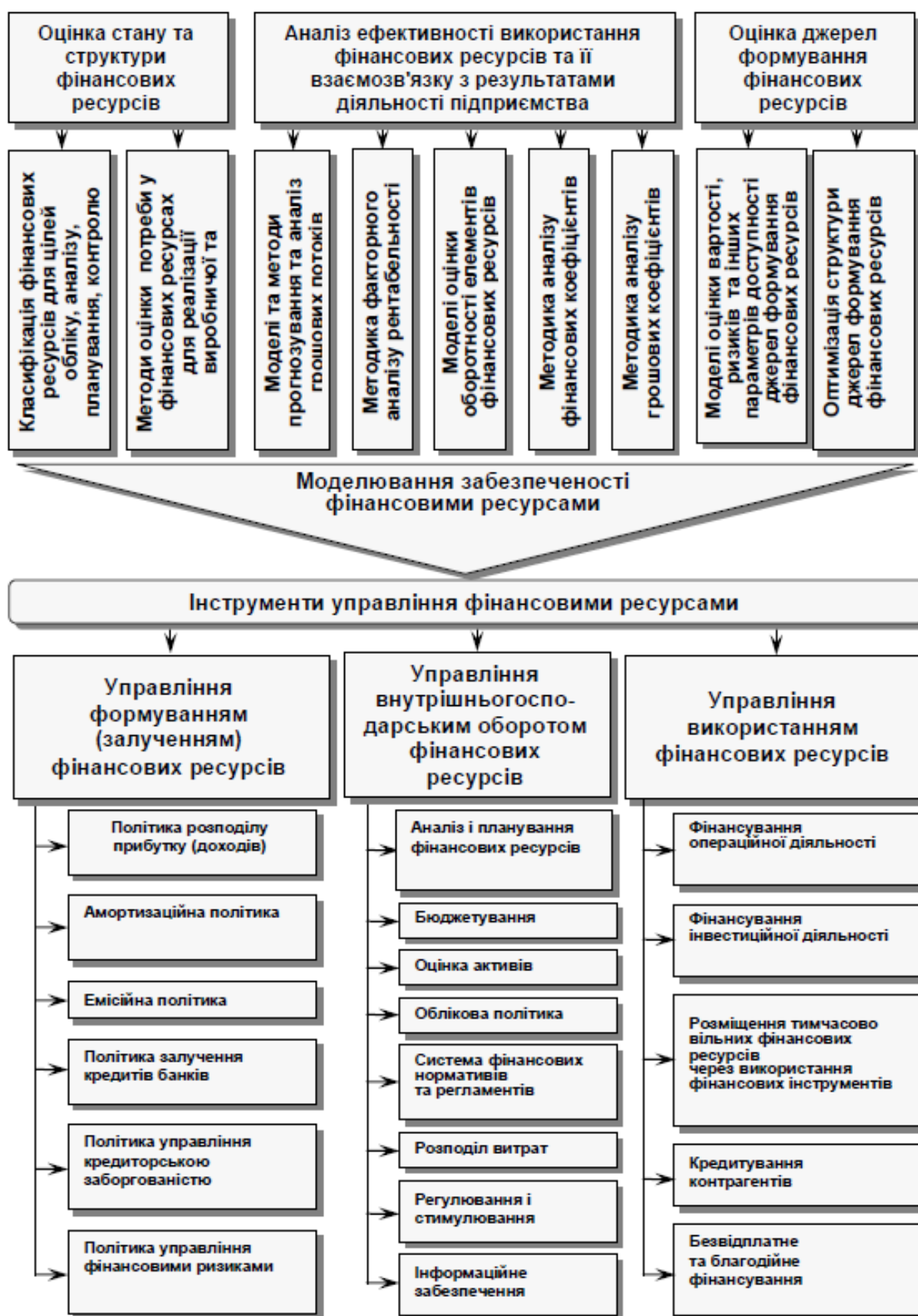

Рис. 1.3 Модель управління фінансовими ресурсами підприємства

Джерело: [14, с. 334].

Підприємство обирає інструменти управління фінансовими ресурсами самостійно, беручи до уваги особливості середовища функціонування, стадії власного життєвого циклу та конкурентоспроможності на ринку [18].

Особливу увагу слід звернути на необхідність розподілу фінансового управління за рівнями: стратегічним, тактичним та оперативним. Це зумовлено тим, що цілі фінансового менеджменту та способи їх досягнення різні на кожному з цих рівнів. Зокрема, завданням фінансового управління на стратегічному рівні є пошук та вибір джерел залучення фінансових ресурсів, а також їх ефективне розміщення; на тактичному рівні – планування руху фінансових потоків за окремими напрямками діяльності; на оперативному – ефективне використання наявних коштів для поточної діяльності [10, с. 152].

Формування чи удосконалення на підприємстві системи управління фінансовими ресурсами передбачає послідовну реалізацію етапів, представлених на рис. 1.4.

Науковці виділяють три моделі, які використовуються в процесі організації управління фінансовими ресурсами підприємства (табл. 1.4). Для України характерна європейська модель.

Таблиця 1.4

Характеристика основних моделей організації управління фінансовими ресурсами підприємства

Назва моделі	Характеристика
Англосаксонська	неможливість зосередження в руках окремого власника значної частки акцій; обмеження впливу держави; переважання власного капіталу над позиченим та залученим; доступність кредитних ресурсів; активне інвестування коштів у цінні папери
Європейська	можливість зосередження в руках окремого власника значної частки акцій; залучення до управління компанією груп зацікавлених осіб – стейкхолдерів (інвестиційно-фінансові інституції, організовані працівниками і державою, профспілки); втручання держави
Азійська	існування «кейрецу» – своєрідної економічної організації, яка об'єднує комерційний банк, інвестиційні та страхові компанії, виробничі та торговельні підприємства, між якими встановлюються міцні господарські зв'язки і практикується перехресне володіння акціями; акціонери орієнтовані переважно на досягнення довгострокових цілей розвитку корпорації, основною формою їх доходів від володіння акціонерним капіталом виступають дивіденди

Джерело: [18; 19].

Рис. 1.4. Етапи формування системи управління фінансовими ресурсами підприємства

Джерело: побудовано автором за [14, с. 333].

До методів оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами належать: горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз [2, с. 39].

Раціональною може вважатися така структура капіталу, за якої сформоване таке співвідношення між власними, позиченими та залученими джерелами капіталу, що, з одного боку, дозволяє мінімізувати вартість їх залучення, а з

іншого – максимізувати рентабельність капіталу за умови прийняттого рівня ризику (коефіцієнтів автономії та фінансової стійкості). Отже, метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат на залучення капіталу з різних джерел, що, в свою чергу, забезпечує більшу віддачу власникам підприємства на вкладений ними капітал з урахуванням перспективного зростання вартості підприємства [20].

В умовах нестабільної економічної ситуації для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємствам необхідно прагнути досягти таких цілей: максимізація обсягів виробництва та реалізації; мінімізація витрат; максимізація прибутку; фінансова стійкість підприємства; наявність конкурентних переваг [11].

Результативне управління фінансовими ресурсами призводить до скорочення потреби в позиковому капіталі внаслідок більш ефективного використання власних фінансових ресурсів, що має особливо важливе значення для новостворених суб'єктів господарювання, які не мають доступу до позикових джерел фінансування [11, с. 91; 21, с. 278].

Отже, в Розділі 1 кваліфікаційної роботи було проаналізовано підходи науковців до тлумачення категорій «фінансові ресурси підприємств» та «управління фінансовими ресурсами». Під фінансовими ресурсами розуміємо загальну суму власного, позиченого й залученого капіталу, що використовується підприємствами для формування їх активів та здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку. На основі аналізу наукових джерел розроблено схему складу фінансових ресурсів підприємства з поділом їх на власні (зовнішні та внутрішні), залучені та позичені. Визначено основні функції фінансових ресурсів підприємства. Розроблено схему класифікації фінансових ресурсів, яка може використовуватись фінансовими менеджерами з метою оптимізації управління фінансовими ресурсами.

Проаналізовано підходи науковців до тлумачення поняття «управління фінансовими ресурсами підприємства», під яким розуміємо цілеспрямовану діяльність, яка передбачає ідентифікацію, оптимальне накопичення та ефективне

використання власних, залучених і позичених фінансових ресурсів для забезпечення потреб виробничо-господарської діяльності підприємства та позитивного й стабільного фінансового стану. Окреслено основні завдання управління фінансовими ресурсами підприємства: 1) забезпечення достатності фінансових ресурсів для безперервної господарської діяльності; 2) залучення фінансових ресурсів на найвигідніших умовах; 3) максимально ефективне використання наявних ресурсів; 4) забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; 5) мінімізація фінансового ризику, пов'язаного з використанням різних видів фінансових ресурсів. Охарактеризовано основні елементи механізму управління фінансовими ресурсами (об'єкт, суб'єкт, мета, завдання, принципи, функції, методи, важелі, інструменти, види забезпечення, фінансові індикатори ефективного управління, методи дослідження). Проаналізовано основні напрями та рівні управління фінансовими ресурсами, визначено основні завдання кожного напрямку та рівня. Розроблено поетапну схему формування системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Охарактеризовано моделі, які використовуються в процесі організації управління фінансовими ресурсами підприємства (англосаксонську, європейську та азійську). Визначено методи оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами (горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз) та характеристики раціональної структури капіталу. Зроблено висновок, що результативне управління фінансовими ресурсами призводить до скорочення потреби в позиковому капіталі внаслідок більш ефективного використання власних фінансових ресурсів, що має особливо важливе значення для новостворених або малих суб'єктів господарювання, які не мають доступу до позикових джерел фінансування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПрАТ «ЕЛОПАК-ФАСТІВ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «Елопак-Фастів»

ПрАТ «Елопак-Фастів» має тривалу історію. Завод «Полімер» був відкритий у Фастові у 1971 р., виробляв споживчу тару (упаковку для вареників, ліків, пластикову споживчу тару). У 1986 р. його переобладнали, почали виробляти картонні коробки Pure-Pak®. 12.06.1996 р. в результаті приватизації Фастівського орендного підприємства «Полімер» було створено ВАТ «Полімер». У 1996 р. «Elopak» (назва якого є аббревіатурою від European License of Pure Pak) придбав контрольний пакет акцій, почав модернізацію підприємства та впровадження своїх стандартів [22]. 18.03.2011 р. було змінено тип товариства з відкритого на приватне. Повне найменування підприємства – приватне акціонерне товариство «Елопак-Фастів» (повне найменування іноземною мовою – Private Joint-Stock Company "Elopak-Fastiv"). Товариство є акціонерним товариством з одним акціонером, якому належать 100 % простих іменних акцій, - «Елопак АСА» ("Elopak-ASA"), публічна компанія з обмеженою відповідальністю, яка була заснована в 1957 р. (штаб-квартира знаходиться в Осло, Норвегія) та є провідним світовим виробником картонної упаковки та пакувального обладнання: сьогодні в компанії працює 3000 осіб (в Канаді, Данії, Німеччині, Нідерландах, Норвегії, Україні), вона продає понад 14 млрд коробок щороку у понад 80 країнах. Кінцевим бенефіціарним власником (контролером) юридичної особи (ПрАТ «Елопак-Фастів») є громадянин Норвегії – Андресен Йохан Хенрік, відсоток частки статутного капіталу або відсоток права голосу (непрямий вплив) якого 31,05 %.

Код ЄДРПОУ ПрАТ «Елопак-Фастів»: 00418082. Місцезнаходження юридичної особи: Україна, 08500, Київська обл., місто Фастів, вул.

Великоснітинська, буд. 67. Розмір статутного капіталу – 2 515 476,82 грн.

У своїй діяльності підприємство керується положеннями Закону України «Про акціонерні товариства» № 2465-IX від 27.07.2022 р. Структура управління Товариством є дворівневою. Органами управління є: загальні збори акціонерів (повноваження загальних зборів здійснюються акціонером одноосібно; рішення оформлюється письмово та має статус протоколу загальних зборів), наглядова рада (колегіальний орган, що здійснює захист прав акціонера, контролює та регулює діяльність правління; складається з 3 осіб, які обираються акціонером на 3 роки) та правління Товариства (колегіальний виконавчий орган, який здійснює управління поточною діяльністю Товариства, підзвітний загальним зборам акціонерів та наглядовій раді, організовує виконання їх рішень; складається з 7 осіб, які обираються наглядовою радою на 7 років) [23].

Організаційну структуру ПрАТ «Елопак-Фастів» представлено на рис. 2.1.

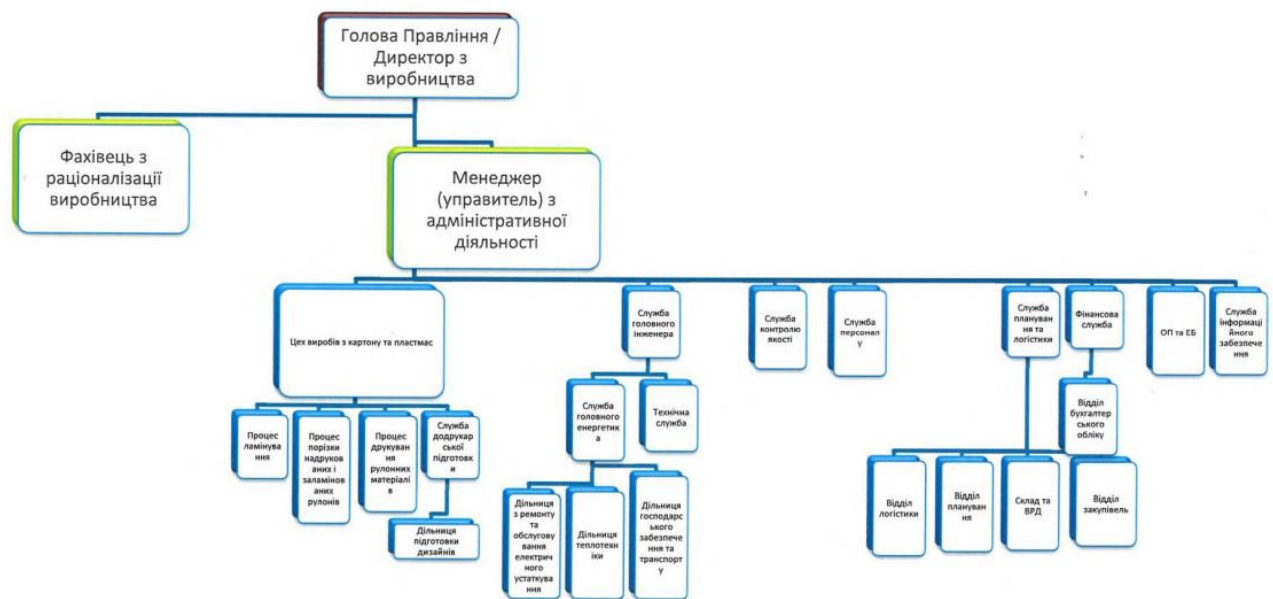

Рис. 2.1. Організаційна структура ПрАТ «Елопак-Фастів»

Джерело: [24, с. 45].

Кількість працівників ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду практично не змінилась: у 2022 р. вона становила 147 осіб, у 2023 – 145 осіб та у 2024 р. – 144 особи [25].

Метою діяльності підприємства, згідно зі Статутом, є задоволення

ринкового попиту на продукцію та послуги Товариства, досягнення економічних і соціальних результатів, та одержання прибутку в інтересах єдиного акціонера Товариства [23].

Відповідно до статті 2.2 Статуту, предметом діяльності Товариства є:

- виробництво гофрованого паперу та картону, паперової та картонної тари (основний вид діяльності за КВЕД: 17.21);
- оптова торгівля паперовою та картонною тарою, пакувальними матеріалами з паперу, картону, полімерів та їх комбінацій, іншими товарами господарського призначення;
- виготовлення друкарських форм і надання інших поліграфічних послуг тощо.

ПрАТ «Елопак-Фастів» виробляє рулонну упаковку з ламінованого паперу для негазованих свіжих і рідких харчових продуктів тривалого зберігання: молочних продуктів, соків, безалкогольних напоїв. Виробнича потужність компанії – 537 млн у літровому еквіваленті. Завод у Фастові включає цех зварювання картонної упаковки, цех флексодруку та цех ламінування [24].

Динаміку основних засобів підприємства представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Динаміка основних засобів ПрАТ «Елопак-Фастів», балансова вартість
на 01.01 поточного року, тис. грн**

Основні засоби	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. +, - до 2022 р.	Зміна 2024 р. до 2022 р. у %
Будівлі і споруди	54 224	48 061	43 046	-11 178	-20,61
Машини та обладнання	192 747	169 500	138 194	-54 553	-28,30
Права використання активу - обладнання	233	-	672	439	188,41
Транспортні засоби	5 122	3 497	2 255	-2 867	-55,97
Інші основні засоби	1 563	1 131	1 083	-480	-30,71
Незавершені капітальні інвестиції	6 357	52	2 521	-3 836	-60,34
Разом	260 246	222 241	187 771	-72 475	-27,85

Джерело: складено та розраховано за [24, с. 30-31].

Як свідчать дані табл. 2.1, балансова вартість основних засобів ПрАТ «Елопак-Фастів» зменшилась протягом досліджуваного періоду на 27,85 % внаслідок зносу та повільних темпів оновлення, зокрема, балансова вартість транспортних засобів зменшилась на 55,97 %, машин та обладнання – на 28,3 %, що є негативною тенденцією.

В основі діяльності підприємства – принцип сталого розвитку. Підприємством розроблено картонні коробки Pure-Pak® з низьким вмістом вуглецю як зручна альтернатива пластиковим пляшкам. Картонні коробки Pure-Pak® виготовляються переважно з паперових волокон, які можна переробляти до семи разів у нові продукти – вторинні пакувальні матеріали (гофроящики, картонні коробки, рушники, серветки і канцелярське приладдя) [22].

В ПрАТ «Елопак-Фастів» у 2008 р. почали впроваджувати японську систему «Кайдзен» - систему безперервного поліпшення якості, технологій, процесів, корпоративної культури, результату праці, надійності, лідерства та інших аспектів. Акцент робиться на якості і продуктивності кожного співробітника. У 2013 р. керівник підприємства К. Гаврилюк набував практичного досвіду на навчанні в Японії, а на підприємстві побував японський експерт Кенджі Нагахорі, який проводив консультацію на тему «5S і візуальний менеджмент на підприємстві» [26]. Товариство запровадило систему «5S» - це методи організації робочого простору, метою якого є створення оптимальних умов для виконання операцій, дотримання порядку, чистоти, економії часу і енергії.

Динаміку показників ринкового скорингу ПрАТ «Елопак-Фастів», які розраховує компанія YouControl, представлено в табл. 2.2. Ринковий скоринг – це система оцінки ринкової потужності та динамічності підприємства у порівнянні з конкурентами. Індекс MarketScore ґрунтується на 10 індикаторах, які комплексно відображають ринкову частку компанії, її місце в галузі та динаміку росту. Значення індексу варіює від 1 (мінімальна ринкова потужність) до 4 (максимальна ринкова потужність). У 2024 р. індекс MarketScore ПрАТ

«Елопак-Фастів» дорівнював 3,0, порівняно з 2020 р. він зменшився на 0,8, що свідчить про зменшення потужності та динамічності підприємства.

Таблиця 2.2

Динаміка показників ринкового скорингу ПрАТ «Елопак-Фастів»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. +, - до 2020 р.
Індекс MarketScore	A/3,8	A/3,6	B/3	A/3,7	B/3	-0,8
Частка у секторі (Переробна промисловість), %	0,07	0,05	0,05	0,06	0,04	-0,03
Частка ринку (Виробництво паперу та паперових виробів), %	4,60	3,35	3,08	3,85	3,06	-1,54
Частка на субринку (Виробництво гофрованого паперу та картону, паперової та картонної тари), %	7,92	5,20	5,24	7,03	5,71	-2,21
Місце компанії в секторі	214	254	307	278	352	138
Місце компанії на ринку	3	6	7	4	6	3
Місце компанії на субринку	2	5	6	3	5	3

Джерело: розраховано за [27].

Дані таблиці 2.2 свідчать, що ПрАТ «Елопак-Фастів» у 2024 р. посідало 6 місце на ринку паперу та паперових виробів (3,06 % сукупної виручки ринку) та 5 місце на субринку гофрованого паперу та картону, паперової та картонної тари (5,71 % сукупної виручки субринку). Позиції товариства на ринку та субринку погіршились порівняно з 2020 р. (3 та 2 місця відповідно).

Серед замовників продукції ПрАТ «Елопак-Фастів» – PepsiCo, Arla, Parmalat, Tropicana, Яготинський молокозавод. У 2022 р. дохід Товариства від експорту становив 1 500 000 000 грн, близько 75 % доходу припадало на компанії з росії, 10 % - з Польщі, по 5 % - з Німеччини та Румунії [27]. Після початку повномасштабного вторгнення ПрАТ «Елопак-Фастів» відмовилось від співробітництва з російськими споживачами, а відправляти продукцію замовникам з Азербайджану та Грузії морем чи напрямку по суші неможливо, тільки через Туреччину, тому підприємство шукає нових клієнтів переважно в країнах східної Європи (рис. 2.2) [22]. Продукція в основному реалізовується на ринку України, а також Німеччини, Молдови, Казахстану, Азербайджану [24, с. 46].

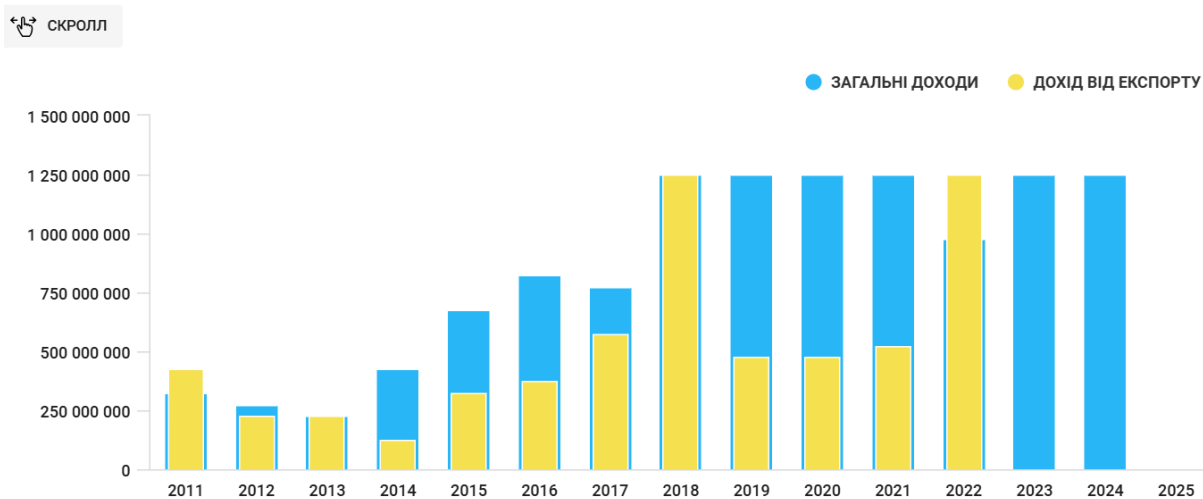

Рис. 2.2. Динаміка доходів ПрАТ «Елопак-Фастів», грн
Джерело: [27].

Обов’язковою умовою постачання продукції за межі України була наявність у підприємства сертифікації ISO 9001, FDA, FSC, BRC, OHSAS на відповідність вимогам якості та гігієни, а компанія PersiCo обумовила ще й наявність AIB-сертифікації. ПрАТ «Елопак-Фастів» отримав вищезгадані сертифікати та щорічно їх підтверджує [28].

Динаміку економічних показників діяльності ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом 2022-2024 рр. представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка економічних показників діяльності ПрАТ «Елопак-Фастів», тис. грн.

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. +, - до 2022 р.	2024 р. у % до 2022 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	950 158	1 356 689	1 224 627	274 469	128,89
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	767 940	1 221 826	1 056 143	288 203	137,53
Валовий прибуток	182 218	134 863	168 484	-13 734	92,46
Інші операційні доходи	36 767	32 335	10 721	-26 046	29,16
Адміністративні витрати	76 634	80 723	75 266	-1 368	98,21
Витрати на збут	21 941	27 185	36 944	15 003	168,38
Інші операційні витрати	62 750	31 758	21 485	-41 265	34,24

Фінансовий результат від операційної діяльності прибуток (збиток)	57 660	27 532	45 510	-12 150	78,93
Інші доходи	6 873	8 318	35	-6 838	0,51
Фінансові витрати	9	47	39	30	433,33
Інші витрати	-	71	183	183	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	64 524	35 732	45 323	-19 201	70,24
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-12 290	-7 679	-10 985	1 305	89,38
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	52 234	28 053	34 338	-17 896	65,74

Джерело: складено і розраховано за [29].

Аналіз таблиці 2.3 свідчить, що:

- чистий дохід від реалізації продукції ПрАТ «Елопак-Фастів» у 2024 р. зріс порівняно з 2022 р. на 274 469 тис. грн або на 28,89 %;
- собівартість реалізованої продукції протягом досліджуваного періоду зростала швидшими темпами, ніж чистий дохід від реалізації продукції: вона зросла на 288 203 тис. грн або на 37,53 %;
- зменшення інших операційних доходів на 70,84 %, зростання витрат на збут на 68,38 % призвели до зменшення прибутку від операційної діяльності на 12 150 тис. грн або 21,07 %;
- зменшення на 6 838 тис. грн або 99,5 % інших доходів призвело до зменшення чистого прибутку на 17 896 тис. грн або на 34,26 % до 34 338 тис. грн у 2024 р.

Таким чином, можемо зробити висновок, що економічні показники ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду суттєво погіршились.

2.2. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства

Управлінням фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» здійснює фінансовий відділ підприємства (рис. 2.1). До обов'язків персоналу фінансового відділу належать збір, обробка, аналіз, систематизація, зберігання інформації

щодо майнового та фінансового стану підприємства; розробка фінансової стратегії; підготовка та контроль за реалізацією управлінських рішень щодо управління активами, капіталом, інвестиціями, грошовими потоками та фінансовими ризиками.

Щоб оцінити ефективність управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів», проаналізуємо джерела їх формування, розподіл та ефективність використання за даними фінансової звітності [27].

Джерела формування фінансових ресурсів відображено в пасивах балансу, тому проаналізуємо наявність, склад та структуру пасивів ПрАТ «Елопак-Фастів» (табл. 2.4). У 2024 р. обсяг фінансових ресурсів підприємства зменшився порівняно з 2022 р. на 84 591 тис. грн або на 10,41 % та становив 727 671 тис. грн. У структурі фінансових ресурсів власний капітал становив 89,98 %, тоді як залучені та позичені фінансові ресурси – 10,02 %. Протягом досліджуваного періоду власний капітал зріс на 62 455 тис. грн або 10,54 %, його частка в структурі пасивів збільшилась на 17,06 відсоткових пунктів за рахунок зменшення частки поточних зобов'язань і забезпечень. Зростання власного капіталу відбулось за рахунок зростання нерозподіленого прибутку підприємства на 62 391 тис. грн або на 13,95 %.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення ПрАТ «Елопак-Фастів» зменшились у 2024 р. порівняно з 2022 р. на 2 069 тис. грн або на 10,01 % за рахунок зменшення відстрочених податкових зобов'язань (на 6 115 тис. грн або на 46,64 %), тоді як довгострокові забезпечення витрат персоналу навпаки зросли на 4 046 тис. грн або 53,62 %. ПрАТ «Елопак-Фастів» зобов'язане компенсувати Державному пенсійному фонду суму додаткових пенсій певним категоріям теперішніх та колишніх працівників, які мають право раннього виходу на пенсію внаслідок роботи в шкідливих/небезпечних умовах праці. Відповідно до Колективного договору, підприємство також має зобов'язання здійснювати разові виплати при виході на пенсію працівникам з тривалим стажем, певні виплати пенсіонерам та по завершенню трудової діяльності, виплати до ювілеїв тощо [24].

Таблиця 2.4

Аналіз наявності, складу і структури пасивів ПрАТ «Елопак-Фастів»

Джерела засобів	2022 р.		2024 р.		Зміна за звітний період		Зміни структури, % (гр.4-гр.2)
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	в тис. грн. (гр.3-1)	у % (гр.5×100/ гр.1)	
A	1	2	3	4	5	6	7
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	2 515	0,31	2 515	0,35	0	0,00	0,04
Додатковий капітал	141 824	17,46	141 888	19,50	64	0,05	2,04
Резервний капітал	632	0,08	632	0,09	0	0,00	0,01
Нерозподілений прибуток	447 362	55,08	509 753	70,05	62 391	13,95	14,98
Усього за розділом I	592 333	72,92	654 788	89,98	62 455	10,54	17,06
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податков. зобов'язання	13 112	1,61	6 997	0,96	-6 115	-46,64	-0,65
Інші довгострокові зобов'язання	9	0,00	9	0,00	0	0,00	0,00
Довгострокові забезпечення	7 545	0,93	11 591	1,59	4 046	53,62	0,66
довгострокові забезп. витрат персоналу	7 545	0,93	11 591	1,59	4 046	53,62	0,66
Усього за розділом II	20 666	2,54	18 597	2,56	-2 069	-10,01	0,01
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	395	0,05	395	-	0,05
товари, роботи, послуги	162 522	20,01	27 688	3,81	-134 834	-82,96	-16,20
розрахунками з бюджетом	4 042	0,50	0	0,00	-4 042	-100,00	-0,50
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	20 193	2,49	8 569	1,18	-11 624	-57,56	-1,31
Поточна кредиторська заборгованість за розрах. з учасниками	54	0,01	43	0,01	-11	-20,37	0,00
Поточні забезпечення	11 239	1,38	16 077	2,21	4 838	43,05	0,83
Ін. поточні зобов'язан.	1 213	0,15	1 514	0,21	301	24,81	0,06
Усього за розділом III	199 263	24,53	54 286	7,46	-144 977	-72,76	-17,07
Фінансово-майновий стан	812 262	100,00	727 671	100,00	-84 591	-10,41	0,00

Джерело: складено і розраховано за [27].

Поточні зобов'язання і забезпечення ПрАТ «Елопак-Фастів» у 2024 р. зменшилися порівняно з 2022 р. на 144 977 тис. грн. або на 72,76 %. Найсуттєвіше зменшився обсяг поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги – на 134 834 тис. грн або на 82,96 %.

Отже, можемо зробити висновок, що загальний обсяг ресурсів для фінансування виробничо-господарської діяльності ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду зменшився, підприємство з цією метою використовує переважно власні фінансові ресурси.

Вибір керівництвом ПрАТ «Елопак-Фастів» джерел фінансових ресурсів впливає на показники фінансової стійкості підприємства. З метою оцінювання залежності товариства від кредиторів та інвесторів проаналізуємо показники ліквідності та фінансової стійкості.

Показники ліквідності (табл. 2.5) відображають збалансованість структури капіталу суб'єкта господарювання, здатність відповідати за своїми поточними зобов'язаннями, збалансованість поточних зобов'язань та оборотних активів [29].

Таблиця 2.5

Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Елопак-Фастів»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Нормативне значення	2024 р. +, - до 2022 р.
Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	2,96	6,84	10,49	1 – 3 ↑	7,53
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,86	5,01	6,89	0,5 – 1 ↑	5,03
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,07	1,00	0,50	0,1 – 0,2 ↑	0,43

Джерело: складено і розраховано за [27].

Коефіцієнт покриття (Current Ratio) відображає здатність ПрАТ «Елопак-Фастів» відповідати за поточними зобов'язаннями середньо- і високоліквідною частиною активів – оборотними активами. За даними табл. 2.5, коефіцієнт покриття протягом досліджуваного періоду суттєво зріс та значно перевищує нормативне значення. У 2024 р. на 1 грн поточних зобов'язань ПрАТ «Елопак-Фастів» припадало 10,49 грн оборотних активів. Значення показника вище 3

може свідчити про неефективну структуру активів (залучення зайвих оборотних активів), що веде до зниження показників ефективності їх використання [29].

Коефіцієнт швидкої ліквідності (Quick Ratio, Acid Test Ratio) є більш точним показником ліквідності, ніж коефіцієнт покриття, оскільки при його розрахунку не враховують запаси, які є менш ліквідними оборотними активами. Протягом досліджуваного періоду цей показник також значно зріс та був суттєво вищим за нормативне значення: у 2024 р. коефіцієнт швидкої ліквідності ПрАТ «Елопак-Фастів» становив 6,89, тобто на 1 грн поточних зобов'язань припадало 6,89 грн високоліквідних оборотних активів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Cash Ratio) демонструє частку поточних зобов'язань, яку підприємство здатне погасити негайно. Дані табл. 2.5 свідчать, що у 2023 та 2024 рр. коефіцієнт абсолютної ліквідності ПрАТ «Елопак-Фастів» також був вищим за нормативне значення, зокрема, в 2024 р. на 1 грн поточних зобов'язань підприємства припадало 0,5 грн грошових коштів та їх еквівалентів. Це може свідчити про неефективну стратегію управління фінансовими ресурсами, адже «грошові кошти, на відміну від інших активів, не беруть участі у виробничо-збутовому процесі, вони не генерують дохід компанії. Тому занадто високий показник абсолютної ліквідності говорить про те, що значна частина капіталу відволікається на формування непродуктивних активів» [29].

Показники фінансової стійкості відображають здатність ПрАТ «Елопак-Фастів» виконувати свої фінансові зобов'язання у довгостроковій перспективі та рівень залежності підприємства від позикового капіталу (табл. 2.6).

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду демонстрував зростання та був вищим за нормативне значення. У 2024 р. він становив 0,9, тобто 90 % активів підприємство було здатне профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів, що свідчить про його високу фінансову стійкість. Проте значне перевищення нормативного значення говорить про те, що підприємство не використовувало весь свій потенціал. Якщо у підприємства є потенціал для

збільшення обсягу продажів та частки ринку, то варто залучати додаткові позикові кошти. Висновок про доцільність таких дій зазвичай роблять на основі розрахунку ефекту фінансового левериджу [29].

Таблиця 2.6

Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Елопак-Фастів»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Нормативне значення	2024 р. +, - до 2022 р.
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,73	0,86	0,90	0,4-0,6	0,17
Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)	2,69	6,26	8,98	0,67-1,5	6,29
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,63	0,81	0,87	> 0,1	0,24
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,66	0,73	0,79	> 0,1	0,13

Джерело: складено і розраховано за [27].

Коефіцієнт фінансової стабільності або фінансування (Equity to Debt Ratio) ПрАТ «Елопак-Фастів» показує, що на кожен гривню зобов'язань підприємства у 2024 р. припадало 8,98 грн власного капіталу, що на 6,29 грн більше, ніж у 2022 р. Таке високе значення показника свідчить, з одного боку, про низький рівень фінансових ризиків у довгостроковій перспективі, з іншого – може вказувати на неповне використання потенціалу компанії, адже кредитний капітал дозволяє збільшити обсяг виробництва і продажів, інтенсифікувати операційну, фінансову, інвестиційну діяльність. Якщо ефект фінансового левериджу (коефіцієнта, що вказує на збільшення прибутковості власного капіталу при залученні додаткової гривні позикових коштів) додатний, то додаткове залучення кредитних коштів є бажаним [29].

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами ПрАТ «Елопак-Фастів» відображає його спроможність фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт був вищим від нормативного значення, зокрема, у 2024 р. 87 % оборотних активів підприємства було сформовано за рахунок власних оборотних коштів, що говорить про фінансову стійкість компанії та її здатність здійснювати

активну діяльність навіть за відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування [29].

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ПрАТ «Елопак-Фастів» показує, що за рахунок власних фінансових ресурсів та коштів, що були залучені на довгостроковій основі, підприємство у 2024 р. фінансувало необоротні та 79 % оборотних активів.

Отже, аналіз показників фінансової стійкості ПрАТ «Елопак-Фастів» свідчить про здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання у довгостроковій перспективі та його незалежність від позикового капіталу.

Розглянемо напрями використання фінансових ресурсів або оптимальність їх розподілу, тобто склад та структуру активів ПрАТ «Елопак-Фастів» (табл. 2.7).

Аналіз таблиці 2.7 свідчить, що загальна вартість майна ПрАТ «Елопак-Фастів» зменшилась у 2024 р. порівняно з 2022 р. на 84 591 тис. грн або на 10,41 % і становила 727 671 тис. грн. При цьому необоротні активи зменшились на 65 032 тис. грн або на 29,12 %, їх частка у структурі майна підприємства зменшилась на 5,74 % та становила на кінець 2024 р. 21,76 %. Зменшення необоротних активів відбулось внаслідок зменшення залишкової вартості основних засобів на 65 544 тис. грн або на 29,50 %, що свідчить про їх знос та недостатнє оновлення. Частка основних засобів у загальній вартості активів підприємства становила на кінець 2024 р. 21,53 %, що на 5,83 % менше, ніж в 2022 р.

Оборотні активи ПрАТ «Елопак-Фастів» зменшились у 2024 р. порівняно з 2022 р. на 19 559 тис. грн або на 3,32 % і становили на кінець 2024 р. 78,24 % активів підприємства. У складі оборотних активів підприємства спостерігаємо значне зростання готової продукції – на 20 379 тис. грн або на 79,10 % та дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – на 62 233 тис. грн або на 24,63 %, що може свідчити про проблеми зі збутом готової продукції. Частка дебіторської заборгованості у складі активів підприємства на кінець 2024 р. сягнула 43,27 %. Як було зазначено в підрозділі 2.1, з початком повномасштабного вторгнення підприємство відмовилось від постачання

продукції в росію, тому намагається утримати наявних та залучити нових клієнтів, реалізуючи продукцію у товарний кредит. Проте завжди існує ризик перетворення поточної дебіторської заборгованості у безнадійну, що суттєво впливає на фінансову стійкість підприємства. Тому підприємству слід активізувати роботу з дебіторами.

Таблиця 2.7

Аналіз наявності, складу і структури активів ПрАТ «Елопак-Фастів»

Актив	2022 р.		2024 р.		Зміна за звітний період		Зміни структури, % (гр.4-гр.2)
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	в тис. грн. (гр.3-1)	у % (гр.5×100/ гр.1)	
А	1	2	3	4	5	6	7
1. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	1 117	0,14	466	0,06	-651	-58,28	-0,07
первісна вартість	8 331	1,03	8 144	1,12	-187	-2,24	0,09
амортизація	7 214	0,89	7 678	1,06	464	6,43	0,17
Незавершені капітальні інвестиції	52	0,01	1 215	0,17	1 163	2236,54	0,16
Основні засоби:	222 189	27,35	156 645	21,53	-65 544	-29,50	-5,83
первісна вартість	357 984	44,07	378 808	52,06	20 824	5,82	7,99
знос	135 795	16,72	222 163	30,53	86 368	63,60	13,81
Усього за розділом 1	223 358	27,50	158 326	21,76	-65 032	-29,12	-5,74
2. Оборотні активи							
Запаси	218 748	26,93	195 580	26,88	-23 168	-10,59	-0,05
виробничі запаси	175 087	21,56	137 558	18,90	-37 529	-21,43	-2,65
незавершене вир-во	6 995	0,86	2 961	0,41	-4 034	-57,67	-0,45
готова продукція	25 764	3,17	46 143	6,34	20 379	79,10	3,17
товари	10 902	1,34	8 918	1,23	-1 984	-18,20	-0,12
Дебіторська заборгов. за продукцію, товари, роботи, послуги	252 636	31,10	314 869	43,27	62 233	24,63	12,17
Дебіторська заборгов. за розрахунками:							
за виданими авансами	10 953	1,35	16 294	2,24	5 341	48,76	0,89
з бюджетом	89 041	10,96	10 122	1,39	-78 919	-88,63	-9,57
Інша поточна дебіторська заборгованість	178	0,02	99	0,01	-79	-44,38	-0,01
Гроші та їх еквіваленти	14 061	1,73	27 268	3,75	13 207	93,93	2,02
Витрати майб. періодів	927	0,11	587	0,08	-340	-36,68	-0,03
Інші оборотні активи	2 360	0,29	4 526	0,62	2 166	91,78	0,33
Усього за розділом II	588 904	72,50	569 345	78,24	-19 559	-3,32	5,74
Фінансово-майновий стан	812 262	100,00	727 671	100,00	-84 591	-10,41	0,00

Джерело: складено і розраховано за [27].

Проаналізуємо ефективність використання активів ПрАТ «Елопак-Фастів» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Динаміка активів та фінансових результатів ПрАТ «Елопак-Фастів»,
тис. грн.**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення, 2024 р. до 2022 р., %
Чистий дохід від реалізації продукції	950 158	1 356 689	1 224 627	28,89
Величина активів підприємства	812 262	716599	727 671	-10,41
Фінансовий результат до оподаткування	64 524	35 732	45 323	-29,76

Джерело: складено і розраховано за [27].

Дані таблиці 2.8 свідчать, що у 2024 р. порівняно з 2022 р. при зменшенні активів ПрАТ «Елопак-Фастів» на 10,41 % чистий дохід від реалізації продукції зріс на 28,89 %, що може свідчити про більш ефективне використання активів або про значне зростання цін на продукцію підприємства. При зростанні чистого доходу від реалізації продукції на 28,89 %, фінансовий результат до оподаткування зменшився на 29,76 %, що є наслідком суттєвого зростання витрат на виробництво та збут продукції. Отже, можемо зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду підприємство не дотримувалось «золотого правила економіки» [30, с. 47-48].

Ефективність управління фінансовими ресурсами зазвичай оцінюють за підсумками діяльності підприємства. Для цього проаналізуємо показники рентабельності фінансових ресурсів (табл. 2.9).

Рентабельність активів (Return on Assets – ROA) ПрАТ «Елопак-Фастів» у 2024 р. зменшилась порівняно з 2022 р. на 2 відсоткових пункти та становила 5 %, тобто підприємство у 2024 р. отримало 5 коп. чистого прибутку на кожен гривню використаних активів, що свідчить про низьку ефективність використання активів. Оскільки на рентабельність активів впливають як внутрішні, так і зовнішні чинники, з метою підвищення рентабельності активів слід зменшувати витрати та підвищувати доходи.

Таблиця 2.9

Динаміка показників рентабельності ПрАТ «Елопак-Фастів»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. +, - до 2022 р.	Відхилення, 2024 р. до 2022 р., %
Чистий прибуток (збиток)	52 234	28 053	34 338	-17 896	-34,26
Середньорічна вартість активів, тис. грн	746378	764431	722135	-24 243	-3,25
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн	564722	605118	636345	71 623	12,68
Коефіцієнт рентабельності активів	0,07	0,04	0,05	-0,02	-32,05
Період окупності активів, роки	14,29	27,25	21,03	6,74	47,18
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,09	0,05	0,05	-0,04	-41,66

Джерело: складено і розраховано за [27].

Період окупності активів – показник, обернений до рентабельності активів, який показує, протягом якого періоду активи компанії (вкладені в неї фінансові ресурси) окупляться, тобто згенерують чистий прибуток, який дорівнюватиме обсягу використаних активів. Як бачимо з табл. 2.9, період окупності активів ПрАТ «Елопак-Фастів» у 2024 р. збільшився порівняно з 2022 р. майже в півтора рази – на 6,74 років з 14 до 21 року, що пов’язано зі зменшенням чистого прибутку підприємства на 34,26 %. Нормативна окупність активів різна для різних видів бізнесу та для компаній різного розміру (для великих – 13-15 років, середніх – 5-6 років, малих – 2-4 роки [29]). Оскільки ПрАТ «Елопак-Фастів» - це середнє за розмірами підприємство, бачимо, що період окупності активів у нього вищий від нормативного.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Return on Equity (ROE) ПрАТ «Елопак-Фастів» зменшився протягом досліджуваного періоду на 4 відсоткових пункти з 0,09 у 2022 р. до 0,05 у 2024 р., тобто у 2024 р. на 1 грн власного капіталу було згенеровано лише 5 коп. прибутку замість 9, таким чином зростання добробуту власників сповільнилося. На зменшення рентабельності власного капіталу вплинуло зростання середньорічної суми власного капіталу у 2024 р. порівняно з 2022 р. на 71 623 тис. грн або на 12,68 %, а також зменшення чистого прибутку на 17 896 тис. грн або на 34,26 %. Слід зазначити, що в 2024 р.

рентабельність активів та рентабельність власного капіталу були майже однаковими (4,76 % та 5,4 % відповідно), що пояснюється зростанням частки власного капіталу у фінансових ресурсах підприємства на 17 відсоткових пунктів до 89,98 % на кінець 2024 р. (табл. 2.4).

Отже, у Розділі 2 кваліфікаційної роботи було надано організаційно-економічну характеристику ПрАТ «Елопак-Фастів» - підприємству з виробництва рулонної упаковки з ламінованого паперу для негазованих свіжих і рідких харчових продуктів тривалого зберігання, яке у 2024 р. посідало 6 місце на ринку паперу та паперових виробів (3,06 % сукупної виручки ринку) та 5 місце на субринку гофрованого паперу та картону, паперової та картонної тари (5,71 % сукупної виручки субринку). Було проаналізовано особливості та ефективність управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» з застосуванням горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу, що дало можливість зробити такі висновки: 1) загальний обсяг ресурсів для фінансування виробничо-господарської діяльності ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду зменшився, підприємство з цією метою використовує переважно власні фінансові ресурси; 2) показники ліквідності та фінансової стійкості ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду були вищими за нормативні значення та мали позитивну динаміку, що свідчить здатність підприємства відповідати за своїми фінансовими зобов'язаннями як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, та його незалежність від позикового капіталу; 4) напрями використання фінансових ресурсів досліджено за допомогою аналізу наявності, динаміки та структури активів підприємства; 5) порівняння динаміки активів та фінансових результатів ПрАТ «Елопак-Фастів» засвідчило, що протягом досліджуваного періоду підприємство не дотримувалось «золотого правила економіки»; рентабельність активів та власного капіталу у 2024 р. зменшилась порівняно з 2022 р. та становила 5 %, що зумовлено, в першу чергу, зменшенням чистого прибутку підприємства на 34,26 %, що свідчить про зниження ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПрАТ «ЕЛОПАК-ФАСТІВ»

Аналіз особливостей управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» у Розділі 2 кваліфікаційної роботи дозволив виокремити основні проблеми, які необхідно вирішити підприємству для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами.

Для підприємств завжди є актуальною є проблема співвідношення власних, позикових і залучених фінансових ресурсів. Від ступеня оптимальності їхньої структури залежить можливість реалізації фінансової стратегії підприємства [2, с. 38].

Аналіз коефіцієнтів автономії та фінансування ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду засвідчив, що ці коефіцієнти були вищими за нормативне значення. У 2024 р. 90 % активів підприємства було профінансовано за рахунок власних фінансових ресурсів, а на кожну гривню зобов'язань припадало 8,98 грн власного капіталу. Це свідчить про високу фінансову стійкість ПрАТ «Елопак-Фастів» та низький рівень фінансових ризиків у довгостроковій перспективі. Проте науковці зазначають, що такі високі значення названих показників можуть свідчити про неповне використання потенціалу компанії, адже кредитний капітал дозволяє збільшити обсяг виробництва і продажів, інтенсифікувати операційну, фінансову, інвестиційну діяльність [29]. Оптимальну структуру капіталу (співвідношення між позиковими коштами і власним капіталом) можна визначити, користуючись ефектом фінансового важеля (левериджу). Проте вважаємо, що ПрАТ «Елопак-Фастів» нині недоцільно залучати додаткові позикові кошти, оскільки рентабельність активів ПрАТ «Елопак-Фастів» нижча (змінювалась протягом досліджуваного періоду від 7 до 5 %), ніж вартість позикових коштів (однією з найбільш вигідних пропозицій кредитних ресурсів сьогодні є Програма «Доступні кредити 5-7-9 %», за якою підприємства можуть отримати кредит для інвестиційних цілей під

9 % річних із можливістю зниження до 7 % за умови створення нових робочих місць; та підприємства, які провадять основну діяльність за всіма КВЕД Секції С, можуть отримати кредит для поповнення обігових коштів під 9 % річних). Внаслідок цього ефект фінансового важеля буде негативним.

Також підприємству доцільно залучати додаткові позикові кошти, якщо у нього є потенціал для збільшення обсягу продажів та частки ринку. На даний момент внаслідок повномасштабного вторгнення ПрАТ «Елопак-Фастів» відмовилось від співпраці з клієнтами з росії, існують логістичні проблеми з постачанням продукції до Азербайджану та Грузії (через Туреччину), що робить проблематичним швидке збільшення обсягу продажів та частки ринку. Підтвердженням цьому є зростання запасів, зокрема, готової продукції в активах підприємства (на 20 379 тис. грн або 79,10 % у 2024 р. порівняно з 2022 р., частка в активах зросла вдвічі та становила на кінець 2024 р. 6,34 %).

Отже, управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах воєнного стану має спрямовуватись на подолання ризиків та загроз, які негативно впливають на формування й використання такого джерела фінансування, як чистий прибуток, зокрема, на удосконалення системи логістики, що дасть можливість зменшити витрати на виробництво та реалізацію продукції, збільшити прибутковість та рентабельність підприємства [2, с. 38; 31; 6, с. 14].

Наступною суттєвою проблемою, пов'язаною з управлінням фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» є зростання протягом досліджуваного періоду дебіторської заборгованості на 36904,5 тис. грн або на 12,87 % та збільшення її частки у структурі активів з 38,42 % у 2022 р. до 44,82 % у 2024 р. (табл. 3.1). Виникнення дебіторської заборгованості уникнути неможливо, проте цей процес супроводжується ризиком неповернення, породжує втрату коштів у вигляді інфляції [32].

Управління дебіторською заборгованістю має починатися з аналізу динаміки її складу та структури (табл. 3.2). Як свідчать дані таблиці, на кінець 2024 р. порівняно з кінцем 2022 р. загальний обсяг дебіторської заборгованості зменшився на 11424 тис. грн або на 3,24 % за рахунок зменшення на 78919 тис.

грн або на 88,63 % дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом та на 79 тис. грн або на 44,38 % іншої дебіторської заборгованості.

Таблиця 3.1

Динаміка та оборотність дебіторської заборгованості

ПрАТ «Елопак-Фастів»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна за звітний період	
				абсолютна	відносна
Середньорічна сума дебіторської заборгованості, тис. грн	286724	329340,5	323628,5	36904,5	12,87
Питома вага у структурі активів, %	38,42	43,08	44,82	6,4	-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,31	4,12	3,78	0,47	-
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	109	88	96	-13	-11,93

Джерело: складено і розраховано за [27].

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки складу й структури дебіторської заборгованості

ПрАТ «Елопак-Фастів»

Вид дебіторської заборгованості	Залишки за балансом, тис. грн				Відносне відхилення, %	Структура, %			
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна		2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	252636	249788	314869	62233	24,63	71,61	81,66	92,23	20,63
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
за виданими авансами	10953	48551	16294	5341	48,76	3,10	15,87	4,77	1,67
з бюджетом	89041	7404	10122	-78919	-88,63	25,24	2,42	2,96	-22,27
Інша поточна дебіторська заборгованість	178	130	99	-79	-44,38	0,05	0,04	0,03	-0,02
Підсумок	352808	305873	341384	-11424	-3,24	100,00	100,00	100,00	-

Джерело: складено і розраховано за [27].

Проте значно зріс обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги (на 62233 тис. грн або на 24,63 %) та дебіторської заборгованості за

виданими авансами (на 5341 тис. грн або на 48,76 %). Відбулись суттєві зміни і у структурі дебіторської заборгованості: на 20,63 відсоткових пункти зросла частка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, досягнувши на кінець 2024 р. – 92,23 % загальної суми дебіторської заборгованості.

На наступному етапі фінансовий менеджер підприємства має проаналізувати дебіторську заборгованість за часом виникнення. На основі проведеного аналізу управлінський персонал має реалізовувати заходи щодо покриття дебіторської заборгованості, терміни непогашення якої є найдовшими, а розмір – найбільшим [32].

З цією метою розробляється план-графік роботи з дебіторами щодо інкасації заборгованості (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**План-графік роботи з дебіторами ПрАТ «Елопак-Фастів»
щодо інкасації заборгованості**

Вид роботи	Зміст роботи
Складання списку дебіторів	Систематизація, упорядкування дебіторів за сумою боргу, строками, фінансовим станом.
Складання графіку роботи з дебіторами	План щоденних заходів, а саме переговори, листи, договори, заліки.
Узгодження дій з погашення заборгованості	Графіки погашення заборгованості, а саме аналіз балансів, інформація про боржників дебітора.
Самостійні дії з погашення боргу	Оформлення заборгованості векселем, факторинг тощо.
Подання позову до суду у разі відмови від погашення ДЗ чи у разі стягнення простроченої ДЗ	Врегулювання досудових формальностей, подання позову, зменшення доходу на суму боргу, виконання рішення суду, списання дебіторської заборгованості на фінансові результати підприємства

Джерело: доповнено [32] на основі [33].

Для найбільш значущих дебіторів рекомендовано розробити індивідуальний підбір заходів щодо погашення заборгованості (табл. 3.4).

Загальний алгоритм управління дебіторською заборгованістю подано на рис. 3.1.

Вважаємо, що важливим напрямом в управлінні дебіторською заборгованістю ПрАТ «Елопак-Фастів» є підвищення рівня контролю за нею,

тому рекомендуємо визначити особу з числа працівників фінансового відділу, яка здійснюватиме заходи з контролю та управління дебіторською заборгованістю. Основні функції відповідальної особи відображено на рис. 3.2.

Таблиця 3.4

Індивідуальний підбір заходів щодо погашення дебіторської заборгованості

Захід	Зміст
Нагадування по телефону	Щоденно або 2–3 рази на тиждень.
Письмове нагадування на офіційному рівні	У листі зазначається необхідність узгодження графіка погашення заборгованості до встановленого терміну.
Узгодження графіків погашення	Графік як пропозиція доповнює договір сторін із зазначенням санкцій за його невиконання.
Отримання інформації про боржників дебітора	Разом з дебітором з'ясовується можливість проведення взаємозаліку
Проведення взаємозаліку	Оформлюється угодою всіх учасників взаємозаліку або простим векселем.
Рефінансування заборгованості	Оформлюється простий чи переказний вексель, за яким дебітор виступає платником, укладається факторингова угода тощо.
Реструктуризація заборгованості	Зміна сторін угоди, форми та терміну виконання.
Реалізація майна дебітора	Дебітор передає права на майно за узгодженим списком.

Джерело: [32].

Рис. 3.1. Алгоритм управління дебіторською заборгованістю

Джерело: [32].

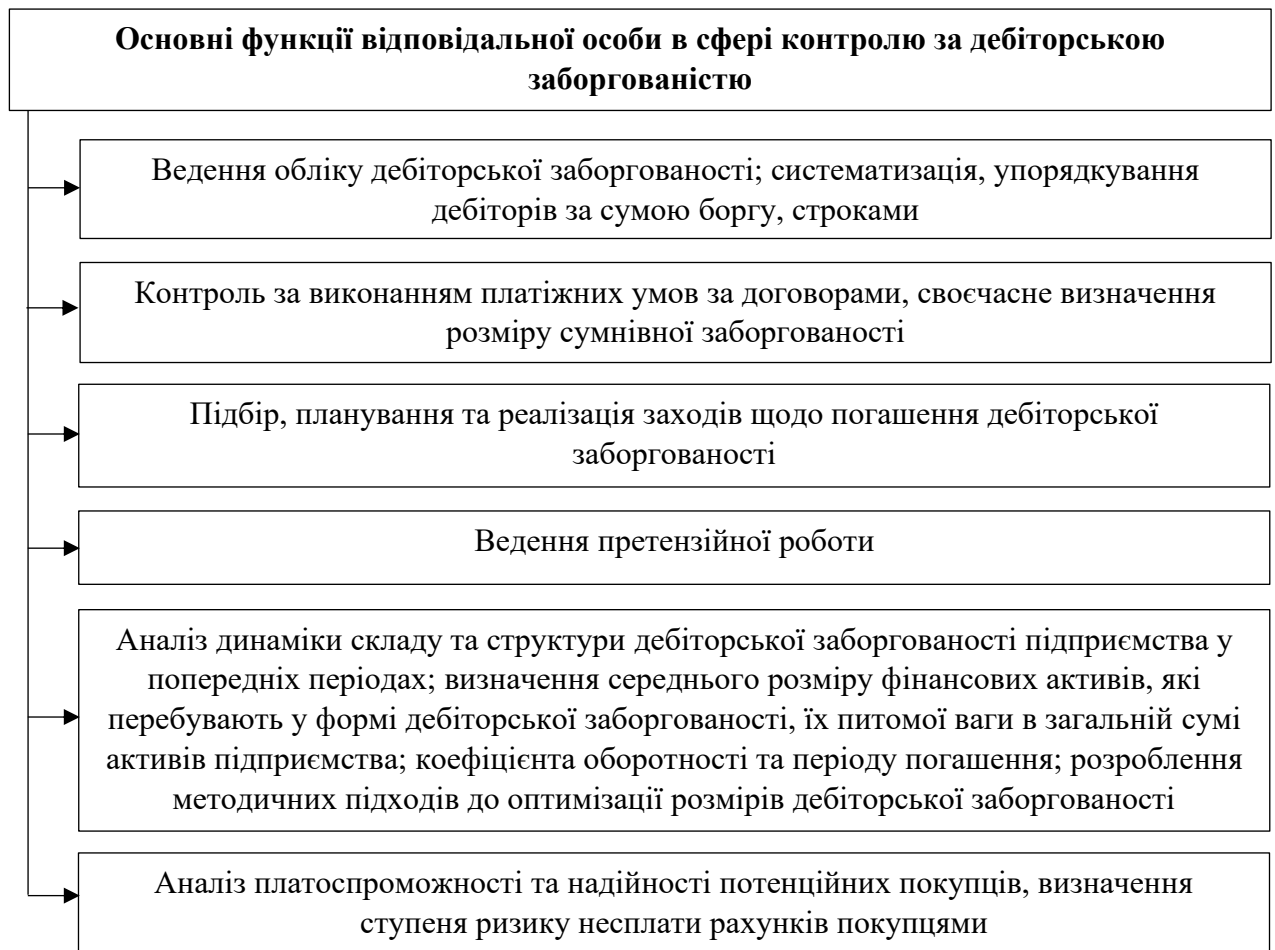

Рис. 3.2. Основні функції відповідальної особи в сфері контролю за дебіторською заборгованістю

Джерело: розроблено автором

Таким чином, реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність управління дебіторською заборгованістю шляхом мінімізації її обсягів та строків інкасації.

У сучасних умовах воєнного стану та фінансово-економічної нестабільності найважливішим напрямом забезпечення сталого функціонування ПрАТ «Елопак-Фастів» є зниження витрат, пов'язаних з виробництвом та збутом продукції. Тому необхідно сформуванню такої системи оперативного управління фінансовими ресурсами, за якої на основі аналізу поточної ситуації розроблятимуться альтернативні варіанти управлінських рішень щодо розподілу фінансових ресурсів та на основі відповідності визначеним критеріям ухвалюватимуться найкращі з них [11, с. 91; 34, с. 15].

В сучасних умовах управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» має здійснювати з дотриманням таких принципів:

1) моніторинг та глибокий аналіз тенденцій у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства з метою ранньої діагностики проблем та кризових явищ у фінансовій діяльності;

2) швидке реагування на прояви кризових явищ у зовнішньому і внутрішньому середовищі;

3) розробка механізмів нівелювання існуючих загроз фінансовій рівновазі підприємства, які мають бути обґрунтованими, адекватними рівню загрози та ефективними;

4) послідовна реалізація комплексу заходів щодо нівелювання кризових явищ із застосуванням внутрішніх можливостей підприємства [2, с. 41; 8, с. 66].

Отже, в Розділі 3 кваліфікаційної роботи обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів». Зокрема, доведено, що підприємству нині недоцільно залучати додаткові позикові кошти, оскільки рентабельність активів нижча, ніж вартість позикових коштів, внаслідок чого ефект фінансового важеля буде негативним. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах воєнного стану має спрямовуватись на подолання ризиків та загроз, які негативно впливають на формування й використання такого джерела фінансування, як чистий прибуток, зокрема, удосконалення системи логістики. На основі аналізу динаміки складу й структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Елопак-Фастів» обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення управління нею: запропоновано план-графік роботи з дебіторами щодо інкасації заборгованості та перелік заходів щодо погашення заборгованості найбільшими дебіторами; наведено загальний алгоритм управління дебіторською заборгованістю; підприємству рекомендовано призначити відповідальну особу в сфері контролю за дебіторською заборгованістю та визначено її функції. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність управління дебіторською заборгованістю шляхом мінімізації її обсягів та строків інкасації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Під фінансовими ресурсами розуміємо загальну суму власного, позиченого й залученого капіталу, що використовується підприємствами для формування їх активів та здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку.

2. Схему-класифікацію фінансових ресурсів за 12 ознаками, розроблену на основі аналізу наукових джерел, доцільно використовувати фінансовим менеджерам з метою оптимізації управління ними; вона допомагає зрозуміти джерела походження ресурсів, проаналізувати напрями їх розподілу та виявити резерви для підвищення ефективності управління ними.

3. Під управлінням фінансовими ресурсами підприємства розуміємо цілеспрямовану діяльність, яка передбачає ідентифікацію, оптимальне накопичення та ефективне використання власних, залучених і позичених фінансових ресурсів для забезпечення потреб виробничо-господарської діяльності підприємства та позитивного й стабільного фінансового стану.

4. Основні завдання управління фінансовими ресурсами підприємства: 1) забезпечення достатності фінансових ресурсів для безперервної господарської діяльності; 2) залучення фінансових ресурсів на найвигідніших умовах; 3) максимально ефективне використання наявних ресурсів; 4) забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; 5) мінімізація фінансового ризику, пов'язаного з використанням різних видів фінансових ресурсів.

5. Управління фінансовими ресурсами здійснюється за допомогою механізму управління фінансовими ресурсами, елементами якого є об'єкт, суб'єкт, мета, завдання, принципи, функції, методи, важелі, інструменти, види забезпечення, фінансові індикатори ефективного управління.

6. ПрАТ «Елопак-Фастів» - підприємство з виробництва рулонної упаковки з ламінованого паперу для негазованих свіжих і рідких харчових продуктів тривалого зберігання, яке у 2024 р. посідало 6 місце на ринку паперу та паперових виробів (3,06 % сукупної виручки ринку) та 5 місце на субринку гофрованого паперу та картону, паперової та картонної тари (5,71 % сукупної виручки субринку).

7. Аналіз особливостей та ефективності управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Елопак-Фастів» з застосуванням горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу, дав можливість зробити такі висновки:

- 1) загальний обсяг ресурсів для фінансування виробничо-господарської діяльності ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом 2022-2024 рр. зменшився, підприємство з цією метою використовує переважно власні фінансові ресурси;
- 2) показники ліквідності та фінансової стійкості ПрАТ «Елопак-Фастів» протягом досліджуваного періоду були вищими за нормативні значення та мали позитивну динаміку, що свідчить про здатність підприємства відповідати за своїми фінансовими зобов'язаннями як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, та його незалежність від позикового капіталу;
- 3) аналіз напрямів використання фінансових ресурсів, оптимальності їх розподілу шляхом дослідження наявності, динаміки та структури активів підприємства засвідчив, що загальна вартість майна ПрАТ «Елопак-Фастів» зменшилась у 2024 р. порівняно з 2022 р. на 10,41 %, в першу чергу за рахунок зменшення необоротних активів, зокрема залишкової вартості основних засобів, що свідчить про їх знос та недостатнє оновлення; частка основних засобів у загальній вартості активів підприємства становила на кінець 2024 р. 21,53 %, що на 5,83 % менше, ніж в 2022 р.;
- 4) у складі оборотних активів підприємства спостерігаємо значне зростання готової продукції – на 79,10 % та дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – на 24,63 %, що може свідчити про проблеми зі збутом готової продукції; частка дебіторської заборгованості у складі активів підприємства на кінець 2024 р. сягнула 43,27 %;
- 5) порівняння динаміки активів та фінансових результатів ПрАТ «Елопак-Фастів» засвідчило,

що протягом досліджуваного періоду підприємство не дотримувалось «золотого правила економіки»; рентабельність активів та власного капіталу у 2024 р. зменшилась порівняно з 2022 р. та становила 5 %, що зумовлено, в першу чергу, зменшенням чистого прибутку підприємства на 34,26 %, що свідчить про зниження ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

8. Доведено, що ПрАТ «Елопак-Фастів» нині недоцільно залучати додаткові позикові кошти, оскільки рентабельність активів нижча, ніж вартість позикових коштів, внаслідок чого ефект фінансового левериджу (фінансового важеля) буде негативним.

9. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах воєнного стану має спрямовуватись на подолання ризиків та загроз, які негативно впливають на формування й використання такого джерела фінансування, як чистий прибуток, зокрема, удосконалення системи логістики.

10. На основі аналізу динаміки складу й структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Елопак-Фастів» обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення управління нею: запропоновано форму плану-графіку роботи з дебіторами щодо інкасації заборгованості та перелік заходів щодо погашення заборгованості найбільшими дебіторами; наведено загальний алгоритм управління дебіторською заборгованістю; підприємству рекомендовано призначити відповідальну особу в сфері контролю за дебіторською заборгованістю та визначено її функції. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність управління дебіторською заборгованістю шляхом мінімізації її обсягів та строків інкасації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамів М. Є., Ганас В. С. Управління фінансовими ресурсами підприємства: процесно-структурований підхід. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. Вип. 16. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-14>
2. Рамський А. Ю., Васечко Л. І., Пожар А. С. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства в кризових умовах. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. №2 (12). С. 33-45.
3. Герман М. Управління фінансовими ресурсами підприємства та їх вплив на його фінансовий стан. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Т. 1. С. 175-181.
4. Кліманський А. Г. Теоретична сутність управління фінансовими ресурсами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-31>
5. Бугас В. В., Коваль А. А. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 32-34.
6. Румик І., Плетенецька С., Царенок О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №4 (72). С. 9-19.
7. Соляник Л. Г., Цуркан І. М., Сорокіна І. Р. Науково-методичні підходи до формування політики управління фінансовими ресурсами підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.71>
8. Томашевська А. В., Жук О. І. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах кризи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(1). С. 60-67.
9. Роєнко К. В., Свистун Л. А. Особливості та проблеми формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільної економіки. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1285-1289.

10. Шаповал О. А. Ключові аспекти управління фінансовими ресурсами в сучасних умовах. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 13. С. 150-154.
11. Антонюк О. І. Управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств в умовах нестабільності економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 90-93.
12. Ромашко О. М., Бариляк В. О. Теоретичні засади формування механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 5. С. 180-184.
13. Ліснічук О. А., Добродзій Д. В. Управління фінансовими ресурсами підприємства: теоретичний аспект. *Modern Economics*. 2018. № 11. С. 94-97.
14. Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Концептуальні засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 1 (32). С. 330-340.
15. Варахсіна О. В., Перебийніс А. В. Управління фінансовими ресурсами як ключовий чинник формування конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 30. С. 28-31.
16. Кравченко О. О., Сипко М. Ю. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах зростання невизначеності. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6754>
17. Гайбура Ю. А. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів підприємств за сучасних умов. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 14–21.
18. Лопатовська О., Бомок А. Можливості застосування зарубіжного досвіду у процесі управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 1. С. 88-91.
19. Неізнана О. В., Григорук А. А., Литвин Л. М. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62>

20. Мавлєва Д. Е., Лиса О. В. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52>

21. Бланк І. О., Ситник Г. В., Андрієць В. С. Управління фінансами підприємств : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.

22. Ракова О. Європейські клієнти замість російських: як у Фастові «Елопак» виготовляє упаковку під час війни. URL: <https://fastivnews.city/articles/248292/yevropejski-kliyenti-zamist-rosijskih-yak-u-fastovi-elopak-vigotovlyaye-upakovku-pid-chas-vijni> (дата звернення 24.04.2025 р.).

23. Статут приватного акціонерного товариства «Елопак-Фастів» (нова редакція). Затверджено рішенням єдиного акціонера ПрАТ «Елопак-Фастів» № 7 від 31.07.2024 р. Фастів, 2024. 21 с.

24. ПрАТ «Елопак-Фастів». Фінансова звітність за рік, що закінчився 31 грудня 2023 року. Разом зі звітом незалежного аудитора. URL: <https://elopak-fastiv.ho.ua/> (дата звернення 24.04.2025 р.).

25. Опендатабот. ПрАТ «Елопак-Фастів». URL: <https://opendatabot.ua/c/00418082> (дата звернення 24.04.2025 р.).

26. Найбільші платники податків Київщини: ПрАТ «Елопак-Фастів». URL: <https://mykyivregion.com.ua/analytics/najbilshi-platniki-podatkov-kiyivshini-prat-elopak-fastiv> (дата звернення 24.04.2025 р.).

27. YouControl. Приватне акціонерне товариство «Елопак-Фастів». URL: <https://youcontrol.com.ua/contractor/?id=8387570#express-universal-file> (дата звернення 24.04.2025 р.).

28. Зінов'єва З. «Елопаку-Фастів» – 20 років! Тут стремління стають досягненнями. Газета «Перемога». 2016. URL: <https://surl.li/fhzvzz> (дата звернення 24.04.2025 р.).

29. Онлайн-журнал «Financial Analysis online». URL: <https://analizua.com> (дата звернення 24.04.2025 р.).
30. Коваль Н. В. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник. Біла Церква: БНАУ, 2018. 374 с.
31. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361>
32. Грицай О. І., Станасюк Н. С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/125.pdf
33. Шехтерле Р. Р. Сучасні шляхи підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/140.pdf
34. Гайбура Ю. А. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів підприємств за сучасних умов. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 14-21.

Додаток А

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти**

«МОЛОДЬ – АГРАРНИЙ НАУЦІ І ВИРОБНИЦТВУ»

**Інноваційні пріоритети
у розвитку економіки та менеджменту**

22-23 квітня 2025 року

Біла Церква
2025

УДК 658.14/.15

СНІГУР О. А., студентка 5 курсу спеціальності 073 «Менеджмент»Науковий керівник – **КОВАЛЬ Н. В.**, канд. екон. наук, доцент*Білоцерківський національний аграрний університет***ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Розглянуто сутність економічної категорії «фінансові ресурси підприємства»; класифікацію та функції фінансових ресурсів; головні завдання, методи та інструменти управління фінансовими ресурсами.

Ключові слова: фінансові ресурси підприємства, класифікація, управління.

В умовах воєнного стану та кризи в економіці України, проявами якої є інфляційні процеси, коливання валютних курсів, зниження купівельної платоспроможності населення, погіршення платіжної дисципліни суб'єктів господарювання, перед вітчизняними підприємствами постала проблема дефіциту фінансових ресурсів як ключового виду ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності. Тому нині головним завданням суб'єктів господарювання є раціональне використання наявних фінансових ресурсів та додаткове залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Вирішити це завдання можливо за наявності на підприємствах ефективного механізму управління фінансовими ресурсами [1; 2, с. 34].

Підходи науковців до тлумачення економічної категорії «фінансові ресурси підприємств» суттєво відрізняються (табл.1). На нашу думку, найбільш точним є визначення Адамів М. Є. та Ганас В. С.

Таблиця 1 – Підходи науковців до тлумачення категорії «фінансові ресурси підприємства»

Автор, джерело	Тлумачення категорії «фінансові ресурси підприємства»
Адамів М. Є., Ганас В. С. [1]	загальну суму власного, позиченого й залученого капіталу, що використовується підприємствами для формування своїх активів і здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку
Рамський А.Ю., Васечко Л. І., Пожар А. С. [2]	сума всіх грошових коштів, якими володіє підприємство на певну дату, сформованих за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел і є основним виробничим фактором разом з іншими виробничими ресурсами - матеріальними, трудовими тощо
Кліманський А. Г. [3]	кошти, які або належать підприємствам, або перебувають у їхньому розпорядженні та призначені для полегшення процесу простого чи розширеного відтворення або для задоволення соціальних потреб колективу; ресурси, необхідні для функціонування, зростання та розширення бізнесу, які надходять з різних джерел, таких як власний капітал, позикові кошти та інвестиції
Румик І., Плетенецька С., Царенок О. [4]	грошові кошти, які акумулюються у фондах цільового призначення для здійснення певних витрат

Джерело: складено автором

Функції фінансових ресурсів: формування статутного капіталу; забезпечення процесу створення бізнесу; забезпечення безперервності і відтворюваності процесу здійснення операцій; виконання фінансових зобов'язань; формування ресурсного потенціалу; забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності та ефективності господарської діяльності [2, с. 36; 3; 4, с. 11-12].

Під управлінням фінансовими ресурсами підприємства розуміємо «цілеспрямовану діяльність, яка передбачає ідентифікування, оптимальне накопичення та ефективне використання власних, залучених і позичених фінансових ресурсів для забезпечення потреб виробничо-господарської діяльності підприємства та позитивного й стабільного фінансового стану» [1].

Головні завдання управління фінансовими ресурсами:

- створення достатнього обсягу фінансових ресурсів для безперервної господарської діяльності та подальшого розвитку підприємства;
- мінімізація вартості залученого капіталу при оптимальному співвідношенні джерел фінансових ресурсів підприємства;
- оптимальний розподіл сформованих фінансових ресурсів;
- забезпечення максимально ефективного використання фінансових ресурсів, підвищення фінансової стійкості, платоспроможності та фінансової безпеки підприємства в умовах кризи [2, с. 36].

Для оптимізації джерел формування та ефективного управління фінансовими ресурсами використовують їх класифікацію (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація фінансових ресурсів підприємства

Джерело: складено за [2, с. 39].

Управління фінансовими ресурсами можна поділити на управління їх формуванням (вибір фінансових інструментів для залучення фінансових ресурсів з метою мінімізації витрат на їх формування; оптимізація співвідношення частки боргового фінансування і власних коштів) та управління їх використанням (визначення найбільш ефективних напрямів фінансування з мінімізацією ризиків) [5; 4, с. 11].

До методів управління фінансовими ресурсами належать: прогнозування, планування, страхування, оптимізація оподаткування, розрахунків, амортизаційних відрахувань тощо.

Інструменти управління фінансовими ресурсами підприємства науковці поділяють на три основні категорії: 1) інструменти управління формуванням фінансових ресурсів (управління розподілом прибутку, дебіторською заборгованістю, залученням банківських кредитів та фінансовими ризиками; амортизаційна та емісійна політики); 2) інструменти управління внутрішнім оборотом фінансових ресурсів (оцінка активів, система фінансових нормативів та регламентів, аналіз і планування фінансових ресурсів, бюджетування, інформаційне забезпечення, регулювання і стимулювання обігу фінансових ресурсів); 3) інструменти управління розподілом фінансових ресурсів (фінансування операційної та інвестиційної діяльності, кредитування контрагентів, благодійність, розміщення тимчасово вільних ресурсів через використання фінансових інструментів) [6].

Оцінити ефективність управління фінансовими ресурсами можна за допомогою горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу [6, с. 39].

Якісне управління фінансовими ресурсами забезпечує більш економічне використання наявних фінансових ресурсів та зумовлює скорочення потреби в позиковому капіталі [5, с. 91; 7, с. 278].

Список літератури

1. Адамів М. Є., Ганас В. С. Управління фінансовими ресурсами підприємства: процесно-структурований підхід. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. Вип. 16. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-14>
2. Рамський А. Ю., Васечко Л. І., Пожар А. С. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства в кризових умовах. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. №2 (12). С. 33-45.
3. Кліманський А. Г. Теоретична сутність управління фінансовими ресурсами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-31>
4. Румик І., Плетенецька С., Царенок О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №4 (72). С. 9-19.
5. Антонюк О. І. Управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств в умовах нестабільності економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 90-93.
6. Мавлева Д. Е., Лиса О. В. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52>
7. Бланк І. О., Ситник Г. В., Андрієць В.С. Управління фінансами підприємств : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.